

©Theo Baart

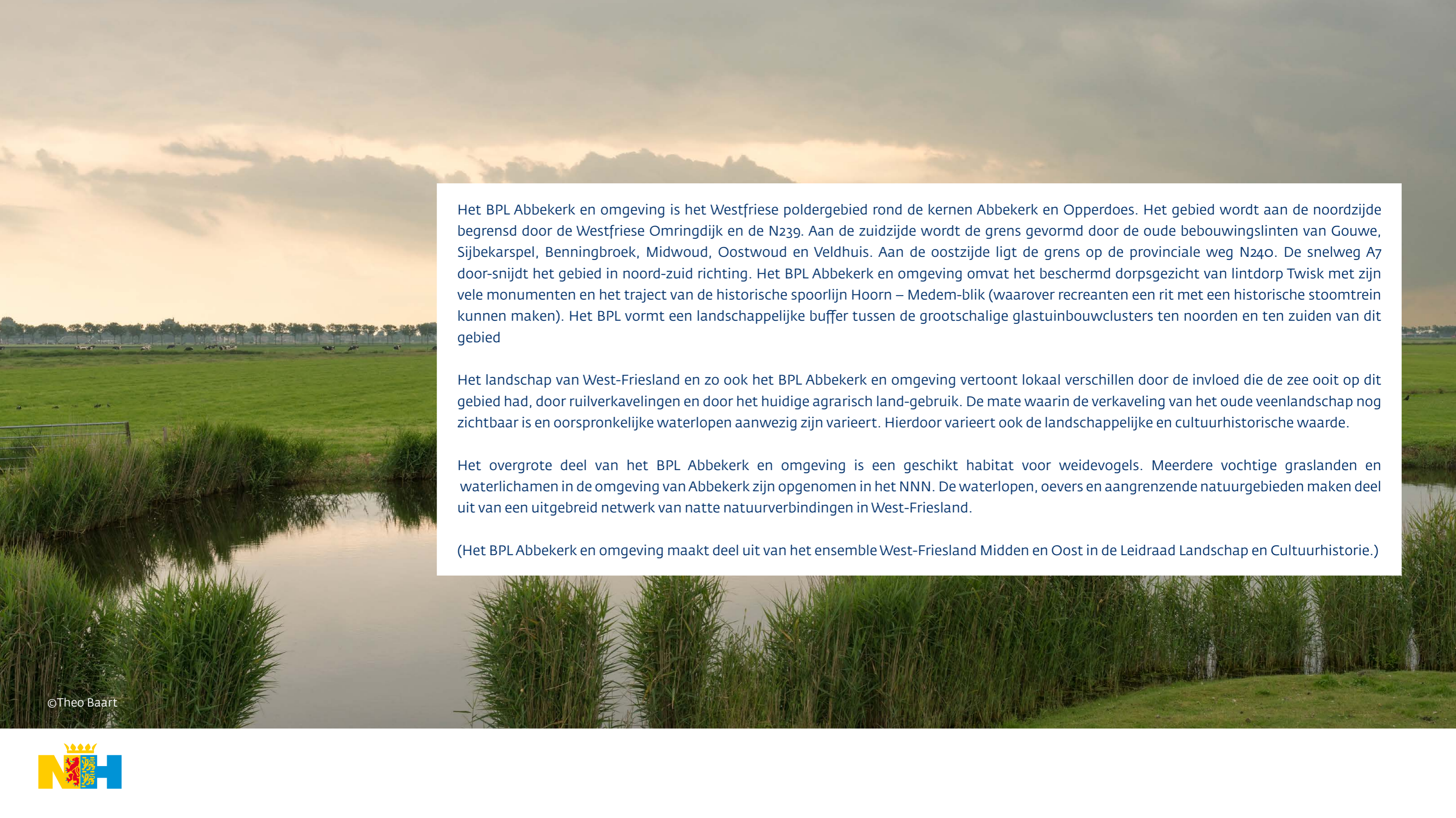
Het Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL) is het regime voor bescherming en waar mogelijk versterking en ontwikkeling van gebieden in Noord-Holland die landschappelijk, aardkundig, ecologisch of cultuurhistorisch van bijzondere waarde zijn. Het BPL is beschreven in kernkwaliteiten per deelgebied. De voormalige beschermingsregimes Bufferzones, Aardkundig Monument en Weidevogelleefgebied zijn geborgd in de kernkwaliteiten. Het Natuurnetwerk Nederland (NNN, gericht op de wezenlijke kenmerken en waarden van natuur en landschap) en Provinciale Monumenten hebben een eigen regime en vallen daarom buiten het BPL-regime.

In het BPL zijn ruimtelijke ontwikkelingen, met uitzondering van nieuwe stedelijke ontwikkelingen, toegestaan wanneer de beschreven kernkwaliteiten niet worden aangetast. Per locatie kan aan de hand van de kernkwaliteiten een zorgvuldige afweging worden gemaakt welke ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk en welke niet wenselijk zijn. Hierdoor is er ruimte voor maatwerk en gebiedsgerichte differentiatie. In de ruimtelijke onderbouwing van een bestemmingsplan dat een ontwikkeling in het BPL mogelijk maakt, moet worden gemotiveerd dat de ter plaatse geldende kernkwaliteiten niet worden aangetast.

In lijn met de provinciale Leidraad Landschap en Cultuurhistorie zijn de kernkwaliteiten beschreven aan de hand van drie provinciale kernwaarden:

1. Landschappelijke karakteristiek: de landschapstypen en de belangrijkste kenmerken van deze landschappen.
2. Openheid en ruimtebeleving: de beleving van de ruimte, de horizon en de oriëntatiepunten.
3. Ruimtelijke dragers: de driedimensionale structuren en lijnen die in het (vlakke) landschap het beeld bepalen en begrenzen.

Het BPL Abbekerk en omgeving is een oud zeeleilandschap met een op eerdere veenontginningen gebaseerde verkaveling. Een bijzondere kwaliteit zijn de inversiekreekruggen en getijdewelvingen en de typische lange bebouwingslinten op de oorspronkelijke kreekruggen.

Het BPL Abbekerk en omgeving is het Westfriesse poldergebied rond de kernen Abbekerk en Opperdoes. Het gebied wordt aan de noordzijde begrensd door de Westfriesse Omringdijk en de N239. Aan de zuidzijde wordt de grens gevormd door de oude bebouwingslinten van Gouwe, Sijbekarspel, Benningbroek, Midwoud, Oostwoud en Veldhuis. Aan de oostzijde ligt de grens op de provinciale weg N240. De snelweg A7 door-snijdt het gebied in noord-zuid richting. Het BPL Abbekerk en omgeving omvat het beschermd dorpsgezicht van lintdorp Twisk met zijn vele monumenten en het traject van de historische spoorlijn Hoorn – Medemblik (waarover recreanten een rit met een historische stoomtrein kunnen maken). Het BPL vormt een landschappelijke buffer tussen de grootschalige glastuinbouwclusters ten noorden en ten zuiden van dit gebied

Het landschap van West-Friesland en zo ook het BPL Abbekerk en omgeving vertoont lokaal verschillen door de invloed die de zee ooit op dit gebied had, door ruilverkavelingen en door het huidige agrarisch land-gebruik. De mate waarin de verkaveling van het oude veenlandschap nog zichtbaar is en oorspronkelijke waterlopen aanwezig zijn varieert. Hierdoor varieert ook de landschappelijke en cultuurhistorische waarde.

Het overgrote deel van het BPL Abbekerk en omgeving is een geschikt habitat voor weidevogels. Meerdere vochtige graslanden en waterlichamen in de omgeving van Abbekerk zijn opgenomen in het NNN. De waterlopen, oevers en aangrenzende natuurgebieden maken deel uit van een uitgebreid netwerk van natte natuurverbindingen in West-Friesland.

(Het BPL Abbekerk en omgeving maakt deel uit van het ensemble West-Friesland Midden en Oost in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie.)

Het gebied rond Abbekerk is ontstaan uit grote hoeveelheden sediment die zijn afgezet door het zeewater dat door het Zeegat van Bergen stroomde. Door het getij ontstond in het binnenland opslibbing van zand en klei. Vanaf de IJzertijd vernatte het gebied en ontstond een veenpakket. Al in de 8e of 9e eeuw werden de veengebieden ontgonnen om ze geschikt te maken voor landbouw. Vanuit de veenrivieren werden parallelle sloten gegraven als basis voor de veenontginningen. Nadat het gebied was ontgonnen, gingen de boeren in lange bebouwingslinten in het gebied wonen. Door de ontginning startte een proces van veen-oxidatie en inklinking waardoor het maaiveld daalde. Oorspronkelijk laaggelegen gebieden, zoals kreekbeddingen, kwamen daardoor hogerteliggend aan het ingeklonken veen. Dit heet een 'inversielandschap'. Om droge voeten te houden werden de nederzettingen verplaatst naar de hoogste plaatsen in het landschap; de kreekruigten (voormalige kreekbeddingen, restanten van getijdegeulen). Door voortgaande bodem-daling ontstonden verschillende binnenmeren, waaronder het Bennemeer.

Overstromingen in het gebied dwongen de bewoners om vanaf de 11e eeuw dijken aan te leggen. Vanaf de tweede helft van de 13e eeuw vormden deze dijken één geheel: de Westfriese Omringdijk. De dijk is regelmatig doorbroken. Dat is nog steeds zichtbaar in het grillige verloop van de dijk en de 'braken' die langs de dijk liggen. Ontwatering van het veen leidde tot verdergaande veenoxidatie waardoor de onderliggende zeeleibodem uiteindelijk aan het maaiveld kwam. Het gebied heeft de ruimtelijke karakteristieken van de veenontginningen behouden. In de 17e eeuw werden de kleine binnenmeren drooggemalen.

Een stoomtram, aangelegd in 1887, verbond Hoorn met Medemblik. Het agrarisch gebruik is mee blijven veranderen met de tijd. Door de ruilverkavelingen in de tweede helft van de 20e eeuw is het landschap dan ook opnieuw ingrijpend veranderd. Veel sloten zijn gedempt en er werd een wegennetwerk aangelegd. Ook is veel van het aanwezig reliëf geëgaliseerd. In dit BPL is het historische landschap echter in grote delen intact gebleven. Ook de kleinschalige droogmakerij De Bennemeer is volledig behouden gebleven.

Abbekerk en omgeving is een oud zeeleilandschap met de karakteristiek van een veenontginningsgebied. De onregelmatige strokenverkaveling staat van oudsher haaks of schuin op de oude lange veenlinten. De basis van de ontginning is bepaald door de licht kronkelende kreekkruggen met daarop de bebou-wingslinten en kernen. Het reliëf van deze kreekkruggen en welvingen is soms nog zichtbaar in het landschap. De kleinschalige droogmakerij De Bennemeer is eveneens goed herkenbaar in het landschap.

Beschrijving

In dit BPL zijn oude kreekkruggen, die ontstaan zijn door reliëfinversie, nog deels herkenbaar in het landschap door hoogteverschillen en de aanwezigheid van bebouwingslinten en kernen. Bij een reliëfinversie komt een kreekbedding, waarvan de bodem eerst lager lag dan het omringende land, uiteindelijk hoger dan zijn omgeving te liggen. De noordelijke hoofdtrak van de kreekrug loopt vanaf Hoogwoud via Abbekerk, Twisk en Opperdoes naar Medemblik. De zuidelijke hoofdtrak loopt via Bennebroek richting Hoorn en Enkhuizen.

Interpretatie en toetsing

De kreekkruggen zijn landschappelijk, cultuurhistorisch en aardkundig gezien van waarde. Daar waar de kreekkruggen zichtbaar of herkenbaar zijn in het landschap moeten de fysieke kenmerken moeten in essentie aanwezig blijven, zodat het verhaal van de ontstaansgeschiedenis herkenbaar blijft. Ruimte-lijke ontwikkelingen die afbreuk doen aan de zichtbaarheid of herkenbaarheid van het reliëf zijn een aantasting van deze kernkwaliteit.

Aardkundige en landschappelijke karakteristiek

- A. Strookvormige verkaveling zeeleipolders
- B. Rationale verkaveling droogmakerij
- C. Aardkundige waarde
- D. Kreekkruggen

Abbekerk en omgeving is een oud zeeleilandschap met de karakteristiek van een veenontginningsgebied. De onregelmatige strokenverkeveling staat van oudsher haaks of schuin op de oude lange veenlinten. De basis van de ontginning is bepaald door de licht kronkelende kreekruigen met daarop de bebou-wingslinten en kernen. Het reliëf van deze kreekruigen en welvingen is soms nog zichtbaar in het landschap. De kleinschalige droogmakerij De Bennemeer is eveneens goed herkenbaar in het landschap.

Beschrijving

De zeeleipolders in dit BPL hebben, ondanks de ruilverkevelingen, meestal een herkenbaar en soms zelfs nog gaaf verkevelingspatroon, dat de ontstaansgeschiedenis goed laat zien. De strookvormige verkeveling heeft een afwisselende richting haaks of schuin op de ontginningslinten. Het kavelpatroon is ontstaan in de tijd van de ontginning van het veen. Dit veen is nu vrijwel geheel verdwenen.

De kleine droogmakerij Bennemeer heeft grotendeels een rationele opbouw, met de middenas in de lengterichting van de polder. Vanaf deze as zijn de ontginningsblokken zo regelmatig mogelijk uitgezet.

Enkele bredere sloten maken deel uit van een NNN-natuurverbinding, de natte ecologische verbinding tussen het IJsselmeer, Markermeer en waterrijke natuurgebieden in West-Friesland. De natuurverbinding bestaat uit een netwerk van kleine en grote watergangen inclusief stapstenen.

Het ecologisch streefbeeld vanuit NNN bestaat uit natuurlijke oevers met bloemrijke rietruigte. De ecologische functie en bijbehorend streefbeeld passen naadloos bij het kenmerkende landschapsbeeld van de open, waterrijke polder met oude kreekruigen.

Interpretatie en toetsing

Het landschap van het BPL Abbekerk en omgeving is ontstaan op basis van de middeleeuwse veenontginning. Dit patroon is nog steeds herkenbaar. Het maakt de geschiedenis van het landschap zichtbaar. Het herkenbare en soms nog gave kavelpatroon is van cultuurhistorisch en landschappelijke waarde. Ruimtelijke ontwikkelingen die het verkevelingspatroon wijzigen of leiden tot het dempen of wijzigen van sloten zijn in ieder geval een aantasting van deze kernkwaliteit.

Aardkundige en landschappelijke karakteristiek

- A. Strookvormige verkeveling zeeleipolders
- B. Rationele verkeveling droogmakerij
- C. Aardkundige waarde
- D. Kreekruigen

Abbekerk en omgeving is een oud zeeleilandschap met de karakteristiek van een veenontginningsgebied. De onregelmatige strokenverkaveling staat van oudsher haaks of schuin op de oude lange veenlinten. De basis van de ontginning is bepaald door de licht kronkelende kreekrukken met daarop de bebou-wingslinten en kernen. Het reliëf van deze kreekrukken en welvingen is soms nog zichtbaar in het landschap. De kleinschalige droogmakerij De Bennemeer is eveneens goed herkenbaar in het landschap.

Beschrijving

Direct ten noordwesten van Benningbroek (tussen de Westerstraat, de Tuinstraat en de A7) ligt een vrijwel intacte reliëfinversie van een fossiele getidekreek. De inversiekreekrukken zijn nog enigszins zichtbaar in het veld. Ze steken nog geen 1,5 meter boven het maaiveld uit. De kreek maakt deel uit van het kreekrukkensysteem van Spanbroek–Schellinkhout. De ruggen bestaan uit voormalig wadzanden en liggen te midden van zaveln en klei en met venige bovengrond. Ze moeten beschouwd worden als relict van de gefaseerde kustontwikkeling (en afbraak) in West-Friesland. Enkele percelen zijn geëgaliseerd, waardoor de aardkundige waarde enigszins is afgenomen

Interpretatie en toetsing

Deze kreekrukken zijn aardkundig gezien van hoge waarde en onvervangbaar. Ze zijn het meest gave deel van een groter systeem van getidekreeken en veenontginningen en herinneren aan de ontstaansgeschiedenis van een gebied. Ruimtelijke ontwikkelingen zijn mogelijk indien de leesbaarheid van de aardkundige kernkwaliteit in stand blijft. Dit betekent dat het bodemprofiel en reliëf (bijv. door activiteiten als heien, graven en egaliseren) niet significant mogen worden aangetast. Bij ruimtelijke ontwikkelingen die beroering tot een diepte van 1 m onder maaiveld vergen is in beginsel geen sprake van aantasting van de aardkundige kernkwaliteit.

Aardkundige en landschappelijke karakteristiek

- A. Strookvormige verkaveling zeeleipolders
- B. Rationale verkaveling droogmakerij
- C. Aardkundige waarde
- D. Kreekrukken

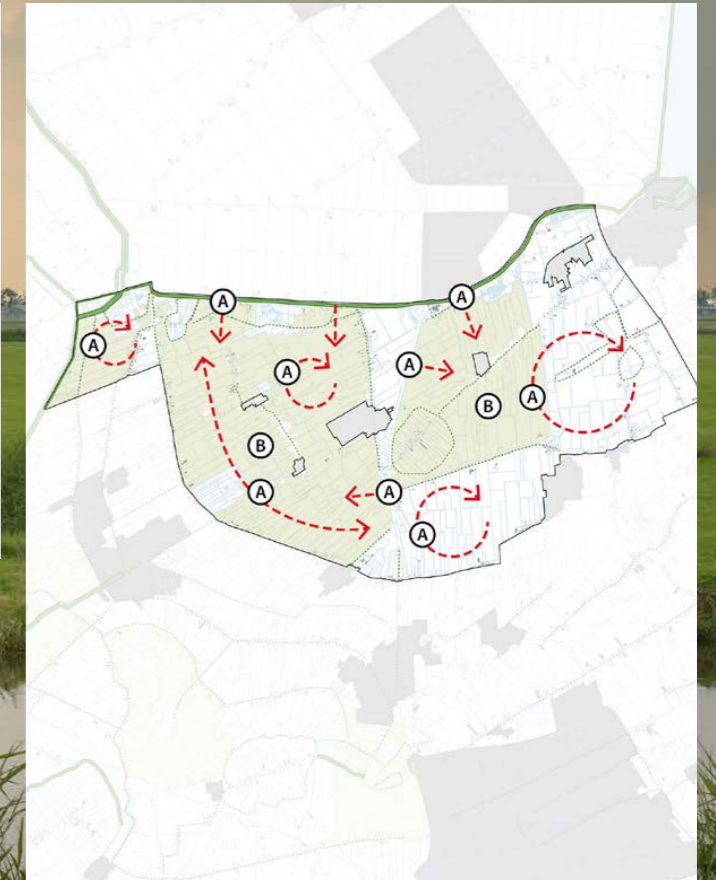
Het BPL Abbekerk en omgeving kenmerkt zich door openheid van het agrarische landschap tussen de linten. De combinatie van deze openheid met de concentratie van de bebouwing in lange linten, beperkte ontwikkeling van (glas)tuinbouw en beperkte verstedelijking maakt dit BPL bijzonder. De openheid en stilte in het gebied vormt een goed habitat voor weidevogels.

Beschrijving

De bebouwingslinten en beplanting in het gebied zorgen voor opdeling van de openheid in meerdere open ruimtes. Vanaf de lange linten bestaan lange zichtlijnen over het polderlandschap. De openheid tussen de linten is vanaf de wegen, wandelpaden en vanuit de stroomtrein goed te ervaren. De Westfriese Omringdijk vormt de begrenzing van de openheid aan de noordzijde. Vanaf de hoger gelegen Westfriese Omringdijk is er vaak zicht op het aanliggende landschap.

Interpretatie en toetsing

De omvang van het open landschap in dit deel van West-Friesland is aanzienlijk maar ook kwetsbaar. De openheid is van landschappelijke en recreatieve waarde. Ruimtelijke ontwikkelingen in het open landschap die leiden tot (verdere) verdichting of verrommeling zijn een aantasting van deze kernkwaliteit. Een uitzondering vormen bijvoorbeeld fietspaden, omdat die niet van invloed zijn op de openheid. Ruimtelijke ontwikkelingen die leiden tot een te hoge mate van verdichting in de linten zijn eveneens een aantasting van deze kernkwaliteit.

Openheid en ruimtebeleving

- A. Open ruimten en vergezichten
- B. Habitat voor weidevogels

Het BPL Abbekerk en omgeving kenmerkt zich door openheid van het agrarische landschap tussen de linten. De combinatie van deze openheid met de concentratie van de bebouwing in lange linten, beperkte ontwikkeling van (glas)tuinbouw en beperkte verstedelijking maakt dit BPL bijzonder. De openheid en stilte in het gebied vormt een goed habitat voor weidevogels.

Beschrijving

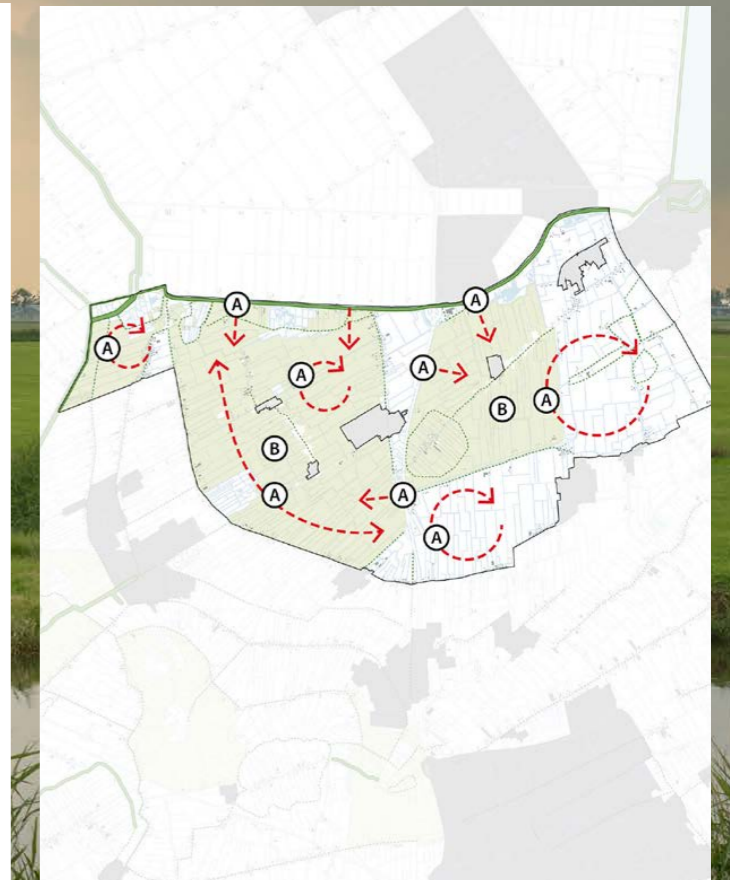
Het merendeel van het BPL Abbekerk en omgeving is een geschikt habitat voor weidevogels. Naast de openheid heeft dit gebied relatief veel hoogteverschillen, en daarmee verschillende gradiënten in de graslanden. De aanwezigheid hiervan in combinatie met de stilte en afstand tot stedelijke bebouwing maakt het aantrekkelijk voor weidevogels. De aanwezigheid van dit weidevogelhabitat buiten de hier aanwezige NNN-gebieden is essentieel voor het functioneren van de weidevogelgebieden binnen deze NNN-gebieden. De kwaliteit van het habitat voor weidevogels wordt mede bepaald door het open landschap van dit gebied als geheel.

Interpretatie en toetsing

Het ideale habitat voor weidevogels heeft een combinatie van de volgende ruimtelijke sleutelfactoren: omvangrijke aaneengesloten gebieden gekenmerkt door openheid, het ontbreken van verstoring (door opgaande elementen, zoals bebouwing, beplanting en masten en door infrastructuur en activiteiten die geluid en onrust veroorzaken), de aanwezigheid van micro-reliëf, graslandareaal en een relatief hoog waterpeil. De aanwezigheid van deze combinatie van factoren in dit BPL is onvervangbaar. Kwetsbare weidevogelsoorten keren bij verstoring doorgaans niet terug.

Ruimtelijke ontwikkelingen die het habitat voor de weidevogels verkleinen zijn in beginsel een aantasting. Verstoring of het toevoegen van opgaande elementen die leiden tot een verkleining van het habitat of ruimtelijke ontwikkelingen die een verlaging van het waterpeil tot gevolg hebben zijn eveneens een aantasting van deze kernkwaliteit.

Ruimtelijke ontwikkelingen die leiden tot verstoring maar vallen binnen de verstoringzone van bestaande elementen zoals bijvoorbeeld gebouwen en wegen, verkleinen het habitat niet. Ze worden daarom niet als aantasting van deze kernkwaliteit beschouwd.

Openheid en ruimtebeleving

- A. Open ruimten en vergezichten
- B. Habitat voor weidevogels

De belangrijkste ruimtelijke dragers in het BPL Abbekerk en omgeving zijn de lange bebouwingslinten met stolpenstructuren en de Westfrieze Omringdijk. Bijzonder in dit landschap is ook de ringdijk en ringsloot van De Bennemeer.

Beschrijving

In de veenontginningen concentreerde de bewoning zich in langgerekte linten. De bebouwingslinten in Abbekerk en omgeving zijn ontstaan op de kreekkruggen en hebben daardoor een gebogen en soms grillig verloop. De linten staan als ontginningsbasis haaks op de sloten en de verkaveling. De bebouwing bestaat uit één rij van individuele erven in een onregelmatig ritme aan beide kanten langs de weg. De onderlinge afstand tussen de bebouwing varieert sterk. Vanuit de linten kan de openheid vaak ervaren worden aan één zijde van de weg of tussen de bebouwing door.

Interpretatie en toetsing

De ligging van de bebouwingslinten hangt samen met de ligging van de kreek-ruggen. Deze lange bebouwingslinten dragen bij aan de identiteit van het gebied en zijn van cultuurhistorische waarde en recreatief belang. Ruimtelijke ontwikkelingen zijn mogelijk mits er voldoende doorzichten in het lint blijven bestaan en zij zorgvuldig worden ingepast in de karakteristiek van het lint. Ruimtelijke ontwikkelingen die bestaande doorzichten volledig blokkeren zijn een aantasting van de kernkwaliteit. Tweedelijsbebouwing in de linten is ook een aantasting van de kernkwaliteit. Er is sprake van tweedelijs bebouwing als de ontsluiting hiervan parallel aan het lint gelegd wordt of 'hofjes' gecreëerd worden.

Ruimtelijke dragers

- A. Langgerekte bebouwingslinten en stolpenstructuren
- B. Westfrieze Omringdijk
- C. Ringdijk en -sloot rond de Bennemeer

De belangrijkste ruimtelijke dragers in het BPL Abbekerk en omgeving zijn de lange bebouwingslinten met stolpenstructuren en de Westfriese Omringdijk. Bijzonder in dit landschap is ook de ringdijk en ringsloot van De Bennemeer.

Beschrijving

Aan de noordzijde wordt dit BPL begrensd door de Westfriese Omringdijk. De Westfriese Omringdijk is een continu landschappelijk element in Noord-Holland, maar heeft een samengesteld karakter. Hierdoor zijn er grote verschillen tussen delen van de dijk, zowel in het dwarsprofiel als in het lengteprofiel en de manier waarop het naastgelegen landschap aansluit op de dijk. De Westfriese Omringdijk is in de omgeving van Abbekerk met haar hoogte en steile profiel een beeldbepalende en continue lijn in het landschap op de (vroegere) grens van water en land.

Interpretatie en toetsing

De Westfriese Omringdijk is een beeldbepalende structuur in het landschap en is onlosmakelijk verbonden met de ontstaansgeschiedenis van het gebied. De dijk is Provinciaal Monument en heeft eigen beschermingsregels in de verordening (afd. 4.6 Cultureel erfgoed). Ruimtelijke ontwikkelingen die niet passen binnen deze regels zijn een aantasting van de kernkwaliteit.

Ruimtelijke dragers

- A. Langgerekte bebouwingslinten en stolpenstructuren
- B. Westfriese Omringdijk
- C. Ringdijk en -sloot rond de Bennemeer

De belangrijkste ruimtelijke dragers in het BPL Abbekerk en omgeving zijn de lange bebouwingslinten met stolpenstructuren en de Westfrieze Omringdijk. Bijzonder in dit landschap is ook de ringdijk en ringsloot van De Bennemeer.

Beschrijving

De Bennemeer wordt begrensd door de ringdijk- en sloot rond de droogmakerij. Met name de sloot is een heldere grens met het omliggende landschap en maakt de afwijkende ovale vorm van de Bennemeer zichtbaar.

Interpretatie en toetsing

De ringsloot is van cultuurhistorische waarde. Het benadrukt de grens tussen droogmakerij en omgeving en is onlosmakelijk verbonden met de ontginningsgeschiedenis. Ruimtelijke ontwikkelingen waarbij de loop van de ringsloot wordt verlegd of het water wordt gedempt zijn een aantasting van deze kernkwaliteit.

Ruimtelijke dragers

- A. Langgerekte bebouwingslinten en stolpenstructuren
- B. Westfrieze Omringdijk
- C. Ringdijk en -sloot rond de Bennemeer

De belangrijkste ruimtelijke dragers in het BPL Abbekerk en omgeving zijn de lange bebouwingslinten met stolpenstructuren en de Westfrieze Omringdijk. Bijzonder in dit landschap is ook de ringdijk en ringsloot van De Bennemeer.

Beschrijving

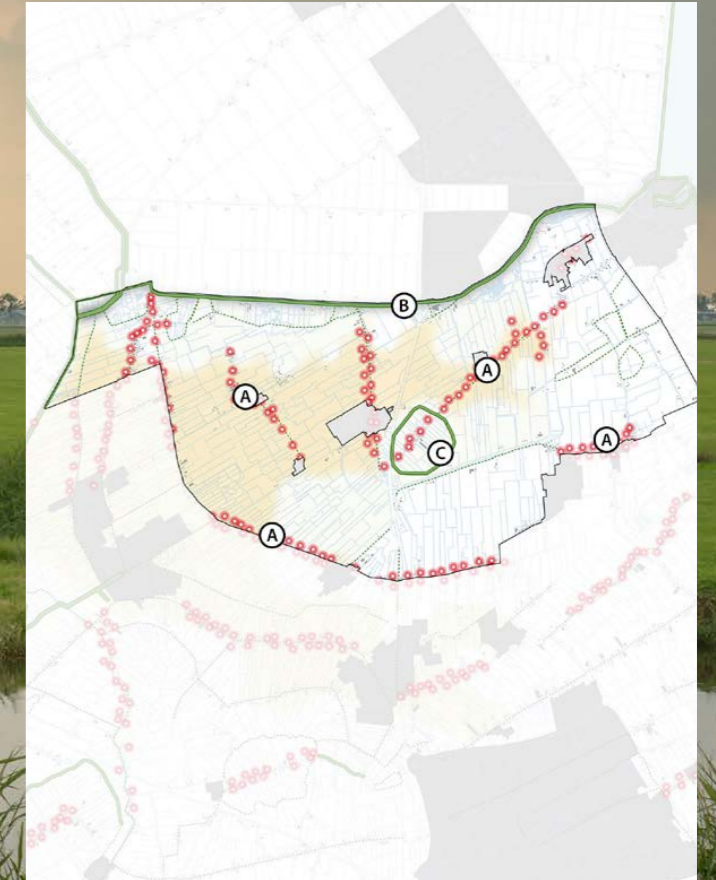
Stolpen zijn kenmerkend voor het Noord-Hollandse platteland en geven uiting aan de Noord-Hollandse agrarische geschiedenis. De stolp was het karakteristieke bouwtype voor boerderijen vanaf halverwege de 16e eeuw en is toegepast tot ca. 1950. Veel stolpen zijn rijksmonument of provinciaal monument.

Op plekken waar meer dan zes stolpboerderijen bij elkaar in de buurt staan, vormen deze door hun ruimtelijke samenhang een zogenaamde 'stolpenstructuur'. De samenhang bestaat uit de visuele relatie tussen de stolpen onderling en tussen de stolp, het erf en het landschap eromheen.

In de bebouwingslinten van Aartswoud, Gouwe, De Weere, Abbekerk en Twisk en langs de gehele zuidgrens van dit BPL (vanaf Gouwe tot Veldhuis) zijn veel stolpboerderijen aanwezig. Deze stolpboerderijen zijn vanwege hun samenhang een structuur.

Interpretatie en toetsing

Stolpenstructuren zijn kenmerkend en uniek voor Noord-Holland. Verstoringen van de onderlinge visuele samenhang binnen de stolpenstructuur en de relatie met het erf en het landschap zijn een aantasting van de kernkwaliteit. Ver-vanging van een stolp door een nieuwe 'stolp' op dezelfde locatie, in dezelfde hoofdvorm en met hetzelfde volume wordt niet als aantasting beschouwd.

Ruimtelijke dragers

- A. Langgerekte bebouwingslinten en stolpenstructuren
- B. Westfrieze Omringdijk
- C. Ringdijk en -sloot rond de Bennemeer